

Література:

1. Браже Т. Г. Інтеграція предметів у сучасній школі / Т. Г. Браже // Література у школі. – 2004. – №5. – С. 150-154.
2. Пометун О. І. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання. – К., 2003. – 192 с.
3. Туркот Т. І. Педагогіка вищої школи. Міні-модуль 3. 5. Інноваційні технології та методи навчання. Поняття педагогічної інновації.

Бойко Н. І.*

РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА

У статті визначено дидактичні умови оптимальної організації навчально-виховного процесу на уроках образотворчого мистецтва, які спрямовані на формування та розвиток творчості особистості школяра молодшого шкільного віку.

Проблема творчого розвитку особистості в сучасному світі стоїть гостро. Для сучасної стратегії розвитку національної школи характерним є зростання уваги до особистості школяра, максимального розкриття його обдарування, інтелектуального розвитку, що забезпечує пріоритетність розвитку творчих рис. Уже ні в кого не викликає сумніву той факт, що естетичне виховання дитини, її культурний розвиток є невід'ємною складовою формування гармонійної особистості. Слід зазначити, що у психологічній і педагогічній теорії ці питання розглядаються глибоко та всебічно [1; 2; 3; 4 та ін.].

Звернемося до діяльності вчителя початкової школи, адже творчі можливості саме молодших школярів реалізуються в різних видах діяльності, зокрема у грі, навчанні, спілкуванні, трудовій діяльності. Як творчість наші вчителі початкових класів сприймають не лише кінцевий результат діяльності, а й прийоми та методи, за допомогою яких вона здійснюється. Тому майже з перших років своєї педагогічної діяльності значну увагу приділяють розвитку творчих здібностей учнів.

Наразі вчителі не орієнтують учнів лише на традиційне засвоєння знань, оскільки такий підхід в організації навчально-пізнавальної діяльності за сучасних умов не є продуктивним, оскільки обсяг знань зростає надто швидко. Та й самі по собі знання не гарантують появи нових оригінальних ідей. Тому велику увагу приділяють розвитку таких властивостей особистості, які дають можливість творчо використати здобуті знання. Потрібно розвивати в межах можливого творчі здібності кожної дитини, а не лише обдарованих. Здатність до творчості не є винятковим явищем, властивим лише одиницям. Певною мірою творчість властива всім людям, а вчителі намагаються створити для кожного найкращі умови навчання, формувати

* © **Бойко Н. І.**

НА ДОПОМОГУ ПЕДАГОГУ

потребу вчитися, уміння раціонально працювати, розвивати мислення учнів, їхню мовну активність, бажання проявити творчість і самостійність у виконанні поставлених завдань. Саме тому мета статті – визначити оптимальні умови розвитку творчих здібностей дітей молодшого шкільного віку.

У педагогічній літературі творча особистість розглядається як індивід, який володіє високим рівнем знань, має потяг до нового, оригінального. Для творчої особистості творча діяльність є життєвою потребою, а творчий стиль поведінки – найбільш характерним. Головним показником творчої особистості, її найголовнішою ознакою вважають наявність творчих здібностей, які розглядаються як індивідуально-психологічні здібності людини, що відповідають вимогам творчої діяльності та є умовою її успішного виконання. Саме на уроках образотворчого мистецтва з'являється реальна можливість навчити дитину бачити навколишній світ, і бачити його по-своєму, не переказувати чужих думок, а мати власні думки й переконання. У кожній людині від природи закладені величезні можливості. Наша практика засвідчує, що засоби розвитку творчих здібностей учнів різноманітні. Зокрема вони реалізуються за варіантами:

- діалог «учитель – учень»;
- діалог «учень – учень»;
- діалог «учень – учитель».

Розвиваючи творчі здібності учнів, сучасні вчителі дотримуються певних принципів в організації навчання:

- принцип зв'язку з життям;
- принцип саморозвитку;
- принцип оптимального поєднання індивідуальної та колективної форми навчально-творчої діяльності;
- принцип інформативності;
- принцип віри у власні сили і можливості дитини.

Безперечно, усе найкраще в образотворчому мистецтві засноване на наполегливій праці та обов'язковому засвоєнні правил зображення та опануванні образотворчої техніки. Але не менш важливими є уява та емоційне сприйняття. Найсприятливішим періодом для розвитку творчості є шкільний вік, коли в дитини активно розвиваються уява, дар фантазування, творче мислення, допитливість, уміння спостерігати, порівнювати, критично й справедливо оцінювати свою діяльність. Необхідно постійно прагнути розвивати в дітей інтерес до навколишнього світу, фантазію, потяг до творчості, уміння нестандартно мислити. Якщо діти захоплені улюбленою справою, вони виявляють наполегливість, силу волі в опануванні знань і вмінь, що випереджають програмові вимоги. Учням подобаються ті види навчальної діяльності, що дають їм матеріал для роздумів, можливість виявити ініціативу й самостійність, потребують розумового напруження, винахідливості й творчого підходу до розв'язання проблеми. Обов'язковою умовою для майбутньої творчої діяльності учнів є нагромадження досвіду і знань.

НА ДОПОМОГУ ПЕДАГОГУ

Важливою умовою є також наявність доступних для дитини матеріалів, технік виконання. При цьому не має суттєвого значення, яким чином дитина їх використовуватиме. Творчі здібності розвиватимуться ефективно лише в тому випадку, коли процес творення буде повною мірою спрямований на досягнення поставленої мети. Важливе значення для формування творчих здібностей має також систематичність і послідовність роботи. На уроках образотворчого мистецтва творча діяльність має таку структуру:

1. Нагромадження досвіду і знань.
2. Наявність доступних для дитини матеріалів, технік виконання.

3. Систематичність і послідовність роботи.

Зусилля вчителя у процесі підготовки уроку мають бути спрямовані на вибір найбільш дієвих стимулів шкільних занять. Існують різні способи класифікації стимулів. На наш погляд, найзручнішою для користування є класифікація залежно від завдань уроку. За такого підходу виділяються чотири групи стимулів:

- 1) для зміцнення сенсорної чутливості;
- 2) для розвитку пам'яті, уяви;
- 3) для забезпечення ознайомлення учнів із різними художніми матеріалами;
- 4) для сприяння оволодінню художньою технікою.

Наведемо приклади розподілу різноманітних видів стимулювання за чотирма групами при вивченні теми «Здрастуйте, звірі великі й малі».

Перша група стимулів, які розвивають сенсорну чутливість учнів, – це організація виставок робіт із природних матеріалів (кори, коріння, гілочок, листя, квітів, плодів, насіння різних дерев), виробів із дерева (різьба по дереву, папір, меблі), а також фотографій, слайдів, діаграм, ілюстрацій. Матеріали для виставок збираються учнями під час екскурсій або спеціально підбираються учителем. Робота з виставленими експонатами (фігурками різних тварин) передбачає, що учні будуть їх сортувати, визначати відмінності та подібності між предметами, робитимуть їх опис.

Друга група стимулів, які забезпечують розвиток уяви, пам'яті учнів: учитель спрямовує школярів на словесний опис тварин з пам'яті, на фантастичні оповідання про чарівні дерева і казкових лісових мешканців, на драматизацію життя лісових мешканців, у тому числі фантастичних, на прослуховування музики. Використання другої групи стимулів включає безпосереднє спостереження, акцент робиться на розвиткові пам'яті, уяви.

Третя група стимулів, які сприяють ознайомленню з різними художніми матеріалами: педагог забезпечує наявність у класі багатого вибору художніх матеріалів: олівців, крейди, фломастерів, чорнила, туші, фарб, різнокольорового паперу,

НА ДОПОМОГУ ПЕДАГОГУ

клею, ножиць, глини, пластиліну. У класі ведеться обговорення, якими художніми матеріалами можна реалізувати творчий задум.

Четверта група стимулів, які сприяють оволодінню учнями художньою технікою: учитель показує, як за допомогою олівців, фарб, глини можна зобразити тварину. Необхідно підкреслити, що дітей слід ознайомлювати лише з технікою художньої діяльності. Завершеного виробу (малюнок, фігурку) педагог не демонструє.

Після того як учитель визначить, яка з чотирьох груп має бути використана на уроці, він може доповнити її стимулами з інших груп. Таким чином, реалізується інтегрований підхід до навчання. Проте домінуюча група стимулів (одна з чотирьох) має бути чітко визначена учителем для кожного уроку.

Художні матеріали, що використовуються для образотворчої діяльності, досить різноманітні. Це кольорове чорнило і кольорова крейда, вугілля, олівці, фарби, фломастери, туш. Малюнки виконуються на папері, картоні, пластику, дереві. Усіма засобами педагог заохочує особистісну інтерпретацію учнями зображуваного об'єкта. Технікою малюнка школярі оволодівають на такому рівні, який їм необхідний для творчого самовираження. Простежується чітка послідовність дій педагога: спочатку зацікавити дитину, стимулювати бажання творити, а потім навчити техніки, яка необхідна для реалізації творчого задуму. Головним є не результат діяльності учня, а сам процес залучення його у творчу атмосферу. У процесі викладання техніки малюнка вчитель повинен бути готовим використати методи прикладу, імітації, обговорення, аналізу, інсценізації. Ми рекомендуємо проводити заняття під музику, яка повинна бути ритмічною і не дуже швидкою, адже учні здатні створювати на папері слухові образи, які в них виникають. Заняття можна організувати з різними казковими ефектами, використовувати музичний супровід.

Художня діяльність – це важливий засіб етичного, естетичного виховання дітей. Твори образотворчої творчості багатобразні. Кожний твір наповнений красою, добром, радістю, він несе в собі фантазію, захоплює дітей і дорослих.

Знайомство дітей з творами митців допомагає їм увійти до світу прекрасного, учить бачити і відчувати неповторне поєднання фарб природи, будить потребу любити й радіти життю, підвищує емоційно-естетичну культуру. Учитель-художник має на уроках образотворчого мистецтва завжди прагнути створити творчу позитивно активну емоційну атмосферу, як справжній чарівник-казкар, повинен обгорнути дітей своєю природною щирістю, доброзичливістю, особливим артистизмом, витонченим розумінням прекрасного і глибокою повагою до вихованців та результатів їхньої творчості. Атмосферу захопленості уроком, предметом та мистецтвом у цілому можна створювати шляхом використання різноманітних типів нестандартних уроків (з ви-

НА ДОПОМОГУ ПЕДАГОГУ

користанням ІКТ): урок-сюрприз, урок-свято, урок-конкурс, урок-мандрівка в світ художника, урок-ярмарок, урок-виставка, урок – екскурсія до картинної галереї, урок – розгадка таємниці знайомих картин, бінарний урок, урок-відкриття та інші.

На уроках образотворчого мистецтва треба здійснювати загальний естетичний художній розвиток учнів. Діти, яких ми навчаємо, є неодноразовими призерами та переможцями районних конкурсів. Це результат широкого ставлення, творчої співпраці та взаєморозуміння. Перемоги та успішність одних учнів стають чудовим прикладом для інших. У дитячій діяльності починає перемагати мотивація надії на успіх, а це – народження нової особистості. Щоб виховати творчу особистість, самому вчителю треба бути творчою людиною, професіоналом у своїй справі. Творчо викладати – означає постійно шукати нові шляхи активізації діяльності учнів на всіх етапах навчальної роботи, шукати нові, оригінальні форми пояснення матеріалу, удосконалюватися самому, переймати досвід кращих вчителів. Учитель повинен учитися протягом всього життя, прагнути досягти вершини педагогічної майстерності.

Якісний урок завжди потребує значних зусиль і плідної співпраці вчителя і учня. Це стосується і уроків образотворчого мистецтва. Ще у Святому письмі сказано: «Блаженна людина, яка насичується від плодів своєї праці і шукає в ній утіху».

Підсумовуючи, зазначимо: наша практика переконує, що лише вдала інтеграція сучасних інформаційно-комунікаційних, педагогічних технологій інтерактивного, особистісно-орієнтованого, проектного навчання на основі постійного розвитку критичного мислення учнів дасть змогу розвивати творчі здібності, а отже й формувати творчу особистість учня.

Література:

1. Державний стандарт початкової загальної освіти // Початкова освіта. – 2011. – № 18. – С. 45.
2. Концепція художньо-естетичного виховання учнів у загально-освітніх навчальних закладах // Інформаційний збірник. – 2004. – №9. – С. 4-23.
3. Іванова О. Розвиток творчих здібностей молодших школярів // Початкова освіта. – 2009. – №5-7. – С. 42-44.
4. Пометун О. І. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: наук.-метод. посібн. / О. І. Пометун, Л. В. Пироженко. – К. : А. С. К., 2004. – 192 с.
5. Рибальченко І. Вчимося працювати на уроці творчо // Початкова освіта. – 2008. – №19. – С. 11-13.
6. Савченко О. Я. Сучасний урок у початкових класах. – К. : Магістр, 1997. – 256 с.